

El diàleg entre la cultura científicotècnica i la cultura artísticohumanística. Resum

Publicat per [Valentina Raffio](#) [1] el 16/11/2017 - 19:30

La relació entre art i ciència representa un dels principals temes de debat en el si de la societat contemporània. Per això mateix, dins les Jornades d'Interacció17 es va dedicar una línia de debat enfocada a aquest tema: **El diàleg entre la cultura científicotècnica i la cultura artísticohumanística**. Aquest diàleg va tenir lloc en el cor de Barcelona, un indret forjat entre la dualitat de ciència i art. En aquesta ciutat es poden trobar centres pioners en investigació i, alhora, un clima artístic vibrant compost per innumerables centres culturals. No és casualitat (o potser sí) que les Jornades es desenvolupessin a un pas entre una Facultat de Matemàtiques i Computació i la zona de museus d'art contemporani.

En aquest eix **s'han explorat temes tan diversos com**: l'art com a eina de reflexió sobre el coneixement científic (**Traspassar Límits: Balcells i Bosch** [2]), la creació de noves narratives expositives en la confluència entre art i ciència (**Espai Beta: Farré i de Vicente** [3]), el desenvolupament d'iniciatives artístiques a partir del coneixement científic (**Fura dels Baus i Playmodes: Gatell i Vilanova** [4]), sorgiment d'idees en la confluència entre disciplines (**Teoria de la creativitat: Wagensberg** [5]), una reflexió sobre punts de contacte i divergència de les disciplines (**Nous medis i nous mitjans: Altaíó i Insua** [6]) i experiències concretes de creació (**Taula rodona Ciència i Art: Heitzinger, Jiménez, Garcia, Badia, Margarit** [7]).

El punt de partida d'aquest eix s'articulava a partir de **tres preguntes bàsiques per a la reflexió i el debat** plantejades per [Josep Perelló](#) [8], coordinador de l'eix. En primer lloc, estan les ciències i les arts totalment separades? En segon lloc, existeixen persones que combinin coneixements, pensaments i maneres de fer d'aquests dos mons de manera efectiva? En tercer lloc, aquesta *indisciplina* es valora des de les institucions culturals? Per a (intentar) respondre a aquestes qüestions han calgut un total de sis sessions, unes quantes pauses de cafè, innumerables converses a la sortida de les ponències i múltiples intercanvis de telèfon per continuar la discussió en un altre moment i espai. D'una manera o una altra, les conferències proposades des d'Interacció han aconseguit esdevenir el punt de partida d'un debat més enllà de la sala.

Ciència i humanitats: dualitat o antagonisme?

Una de les primeres qüestions plantejades va ser l'aparent antagonisme entre ciències i humanitats. Existeix una relació de rivalitat entre aquestes dues disciplines? I si és així, per què es plantegen com pols oposats de coneixement? **La resposta a aquestes qüestions ha estat present en la majoria dels debats de l'eix**. Per alguns, la divisió entre ciències i humanitats no només existeix sinó que és necessària per obtenir una complementarietat de punts de vista. Per altres, en canvi, aquesta separació tan categòrica correspon a esquemes caducs que ja no encaixen en el model de coneixement contemporani. Més enllà d'aquest etern debat sobre aquesta dualitat, cal tenir en compte que **la divisió curricular de les disciplines és un artefacte creat per nosaltres mateixos**. En aquesta mateixa línia, [Irene Lapuente](#) [9] destaca: "Una flor no ha estat mai només biologia, sinó que també parla de mecànica de fluids, reaccions químiques, psicologia del color, pintura o poesia.

La limitació no la té la flor, es troba en la mirada dels nostres ulls”.

Però més enllà d'antagonisme i complementarietat, **cal entendre que ciència i humanitats formen part d'un conjunt de coneixements que caracteritzen un col·lectiu humà**, és a dir, d'una mateixa cultura. La literatura, la història, l'art i la ciència formen part d'un mateix entorn cultural. En el debat [Nous medis, nous mitjans \[6\]](#), tant Altaió com Insua van destacar que el primer que cal tenir en compte a l'hora de parlar de la relació entre art i ciència és la proximitat de les disciplines en l'entorn cultural. Per més que històricament s'hagin estigmatitzat les seves diferències i s'hagi promogut el *"no diàleg"* entre les parts, art i ciència formen part d'un mateix camp de coneixement cultural. Tanmateix, **la classificació del coneixement que existeix avui dia fa que el món de la ciència i l'humanisme actuïn i interactuïn a partir del recel i la desconfiança**. En la seva essència, aquestes dues disciplines romanen separades sobretot partint des de les seves estructures i nuclis de poder.

Vicenç Altaió, Juan Insua, Lluís Calvo

Els punts de contacte entre les disciplines

La cultura científicotècnica i la cultura artísticohumanística han coexistit durant tota la història de la humanitat donant lloc a tot el conjunt de coneixement que tenim avui en dia. La relació entre aquestes disciplines ha anat variant d'acord a diferents factors: situació política, clima intel·lectual, polítiques culturals, entre d'altres. Tot i això, sempre ha existit una certa relació entre l'avenç de l'una o de l'altra. **La ciència – com a motor de l'avenç – ha servit com a estímul per a l'art**. De la mateixa manera, **l'art – com a font d'inspiració – ha impulsat l'avenç de la ciència**. En paraules de Wagensberg durant la seva ponència ([Teoria de la creativitat \[5\]](#)): “Mentre els científics regalen comprensió, els artistes regalen intuïció”. Entre aquests dos mons, per tant, sempre ha existit una relació d'influències mútues i de creixement recíproc.

En aquesta mateixa línia, Jorge Wagensberg destaca que al llarg de la història de la creativitat, artistes i científics han col·laborat en la creació del coneixement. Anant un pas més enllà, podem observar com **els majors pics de creativitat han tingut lloc en moments històrics en què artistes i científics s'han interessat mútuament**. Segons el físic, s'equivoquen tant els que diuen que ciència i art són el mateix com els que diuen que no tenen res a veure. **L'interessant és poder veure què veuen els uns en els altres, en les seves similituds i diferències**. Un exemple molt singular és el cas de la Viena dels anys vint, una ciutat on s'integra el concepte d'intel·ligència científica i estètica, el que Wagensberg defineix com a *promiscuitat entre artistes i científics*.

Jorge Wagensberg i Josep Ramoneda

En aquesta mateixa línia, durant la [taula rodona Ciència i Art](#) [7], Pau Garcia va plantejar la necessitat **d'explorar aquest espai d'intersecció com a mecanisme de generació de nou coneixement**. El filòsof Ludwig Wittgenstein deia: *els límits del meu món són els límits del meu llenguatge*. Si és així, no seria lògic que el mateix llenguatge científic contempli uns límits que, potser, es podrien superar amb la interacció amb el món de l'art? I de la mateixa manera: no podria ser que el llenguatge artístic no arribi tan lluny com podria fer-ho a través d'una estreta col·laboració amb el món de la ciència? De la mateixa manera, durant la seva [ponència sobre La Fura dels Baus](#) [10], Pep Gatell considera que **l'art necessita aquests estímuls per avançar**. Molt més si tenim en compte que vivim en un moment en què la dinàmica social ha canviat radicalment i, per tant, l'art s'ha hagut d'adaptar a un nou paradigma marcat pels avenços científics.

Experiències singulars i radicals lliures

Però anant un pas més enllà de la teoria, realment existeixen aquests espais de confluència entre art i ciència? La resposta és que sí, encara que sorgeixin com a *experiències singulars* aïllades. Des d'individus concrets, passant per projectes, iniciatives i institucions, les relacions entre art i ciència estan cada vegada més presents en el panorama cultural. En aquesta mateixa línia, durant la seva [ponència Nous medis, nous mitjans](#) [6], tant Altaió com Insua van reivindicar el paper dels *radicals lliures*: aquells que creuen que **la contaminació entre disciplines no només és inevitable si no que és més necessària que mai**.

L'obra de l'Eugènia Balcells representa un exemple perfecte d'aquesta sinergia entre mons, ja que, [com bé indica el nom de la seva ponència](#) [2], ha permès *traspassar límits* entre ciència, cultura i art. La seva obra es caracteritza per una **profunda reflexió entorn dels conceptes de llum, temps i espai**. Per a ella, *l'art és el llenguatge a partir del qual es fa arribar la cultura científica a la gent*. L'artista entén la ciència com a font d'inspiració per crear i, alhora, com a mecanisme de reflexió sobre el món. És a dir, aquestes interseccions entre ciència i cultura van molt més enllà de plantejar una fusió entre disciplines sinó que esdevenen espais de reflexió entorn de determinats temes aparentment inabastables.

Eugènia Balcells i Eulàlia Bosch

En aquesta intersecció entre ciència i art han sorgit múltiples projectes, protagonistes de moltes de les sessions d'Interacció17. És el cas, per exemple, de la companyia de teatre experimental [Fura dels Baus](#) [11]; l'estudi de recerca audiovisual [Playmodes](#) [12]; l'obra d'[Àngels Margarit](#) [13] en què es combina dansa amb una reflexió sobre el pas de temps, naturalesa, neurociència i biologia; el [Proyecto Lentos](#) [14] d'Iris Heitzinger i Natàlia Jiménez en què s'exploren conceptes com el moviment, la llum, l'espai i el so en relació amb els seus canvis de condició temporal; l'estudi de [Domestic Data Streamers](#) [15] en què es planteja la creació de noves formes de comunicació a través d'un llenguatge artístic i dades.

La predicció de la Tercera Cultura

Totes aquestes idees conflueixen en el concepte de Tercera Cultura, una idea que fa referència a la necessitat de diàleg entre el món de la cultura científica i la cultura literària. Aquest concepte ha sigut explorat per innumerables autors que advocaven per a la creació d'una *cultura cooperativa* que acabi donant lloc a una comunicació més efectiva. Tanmateix, són molts els que plantegen **que cal anar més enllà del binomi d'artistes i científics col·laborant junts des de les seves perspectives**. Rosa Farré, [durant la seva presentació](#) [3], planteja que cal anar més enllà d'aquest model de col·laboració: "La clau és transcendir el paradigma d'artistes treballant amb científics per entendre que es tracta d'investigadors treballant amb capes d'eines diferents"

En aquest punt, durant la [taula rodona sobre Ciència i Art](#) [7], Tere Badia reivindica el [Protocol d'Investigació Interdisciplinari](#) [16], a partir del qual es pot **generar un coneixement sorgit de la confluència de disciplines**. Aquesta esdevindria una tècnica clau per a la resolució de problemes complexos, ja que *la interdisciplinarietat suposa inherentment la discussió entre diverses maneres de veure i concebre el món*. En aquesta mateixa línia, la interdisciplinarietat com a tècnica de recerca és capaç de revelar errors metodològics per a cadascuna de les disciplines implicades. En paraules de Badia: "Per poder treballar amb una perspectiva interdisciplinària no cal només combinar disciplines. Es tracta de crear un nou objecte d'estudi que no pertany a ningú".

Pau García, Tere Badia, Natalia Jiménez, Iris Heitzinger, Àngels Margarit

La responsabilitat social de l'art i de la ciència

Com hem pogut veure fins ara, les interseccions entre ciència i cultura són més necessàries que mai per a la generació d'un nou coneixement en la societat contemporània. Però més enllà d'això, per a què pot servir aquesta perspectiva? **Només a partir d'aquesta cruïlla entre disciplines es poden abordar determinats temes d'alt impacte social que ens afecten directament com a societat.** En aquestes interseccions entre art i ciència s'interpel·la a la societat des del coneixement, les dades i l'empatia, promovent el debat i el pensament crític.

Un bon exemple d'això és [l'Espai Beta](#) [3], un projecte del [Centre de Cultura Contemporània de Barcelona](#) [17] (CCCB) **per plantejar elements de reflexió al voltant d'una sèrie de canvis socials que estan tenint lloc a la societat actual.** Una de les grans novetats que planteja aquest projecte és que promou la discussió sobre fenòmens que es desenvolupen al mateix temps que les exposicions, és a dir, el present continu. Des del moment de la seva creació fins avui, l'Espai Beta ha contribuït al debat sobre Big Data, el futur de l'espècie i, properament, l'impacte del canvi climàtic a la societat present i futura. En aquest context, José Luis de Vicente considera que a l'hora de plantejar aquest tipus d'enfocament, el museu esdevé una institució temporal que **incentiva el debat entre la població i promou el pensament crític.** El resultat és la creació d'exposicions narratives que interpel·len al públic a partir de dades, coneixement i empatia.

José Luis de Vicente i Rosa Ferré

Etiquetes: valor públic de la cultura

Etiquetes: arts i creació

- [18]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/blogs/2017/resum-cientificotecnica-artisticohumanistica>

Enllaços:

[1] <https://interaccio.diba.cat/members/raffiova>

[2] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2017/traspasar-limits>

[3] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2017/espai-beta>

[4] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2017/fura-dels-baus-playmodes>

[5] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2017/teoria-creativitat>

[6] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2017/10/27/nous-medis-nous-mitjans-noves-retoriques-noves-pragmatiques-0>

[7] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2017/10/27/taula-rodona-ciencia-art>

[8] <http://www.ffn.ub.edu/perello/>

[9] <https://twitter.com/ilamandarina?lang=es>

[10] <https://interaccio.diba.cat/blogs/2017/10/27/fura-dels-baus-playmodes>

[11] <https://www.lafura.com/>

[12] <http://www.playmodes.com/>

[13] <http://margarit-mudances.com/es/>

[14] <https://www.facebook.com/Iris-Heitzinger-Natalia-Jim%C3%A9nez-353681478012675/>

[15] <http://domesticstreamers.com/>

[16] <https://hangar.org/es/recerca/noticies/protocol-per-a-la-recerca-interdisciplinar/>

[17] <http://www.cccb.org>

[18] <https://interaccio.diba.cat/node/7287>